

BISERICA și ȘCOLA.

Foia bisericească, școlastică, literară și economică.

Iese odată în săptămână: DUMINECA.

PREȚUL ABONAMENTULUI.

Pentru Austro-Ungaria:

Pe un an 5 fl.—cr., pe 1/2 an 2 fl. 50 cr.

Pentru România și străinătate:

Pe un an 14 fr., pe jumătate an 7 franci.

PREȚUL INSERTIUNILOR:

Pentru publicațiunile de trei ori ce conțin
cam 150 cuvinte 3 fl.; până la 200 cuvinte 4 fl.;
și mai sus 5 fl. v. a.

Correspondențele se se adreseze Redacției

„BISERICA și ȘCOLA.“

Er banii de prenumerațiune la

TIPOGRAFIA DIECESANĂ în ARAD.

Nr. 2513.

Onorațiilor preoți din eparchia Aradului.

Vedând noi cât de mult se interesază nu numai preoții și învățătorii, dar și poporul nostru de buna creștere a fiilor lor, atât în interesul propriu, cât și în interesul bisericeii, al patriei și al națiunii; er de altă parte observând, că în fața concurenței cei mari din timpul de acum, de multe-ori nu se știu orienta în alegerea carierei pentru fiii lor: credem a le face un bun serviciu, când venim a le atrage atențiunea, mai ales a preoților și învățătorilor noștri, și la o carieră, până acuma puțin îmbrățișată, de ai noștri, la cariera căreia se devotau cu predilecțiune străbunii noștri de odinioară, adeca: la cariera ostășească séu militară.

Nu aflăm de lipsă a mai spune aici, ceea ce este de comun cunoscut, că adeca, cariera militară este una dintre cele mai frumoșe, mai vedute și mai respectabile, la tôte națiunile din lume; nu aflăm de lipsă a mai spune, cu câtă plăcere și mândrie îmbrățișează această carieră, și fiii celor mai distinse familii; nu aflăm de lipsă a mai aminti nici importanța ei cea mare, pentru tôte popórele și națiunile cu aspirațiuni la viitoriu; ci pre lângă tôte acestea numai aceea credem de bine a întona, că acea carieră mai este și foarte avantagióasă pentru tinerii noștri, încât și ei pot înainta de o potrivă cu alții, după vrednicia lor, până la cele mai înalte graduri.

Preste acestea, pregătirea tinerilor pentru cariera militară este și mai puțin costisitoare, ca pentru alte cariere; pentru-că pre când întreținerea unui tiner la școlele medii, mai ales când se află în clasele superioare, costă mai puțin 200 fl. pe an; pre atunci întreținerea unui tiner într'o școlă de cadeți, cum este cea din Timișóra, Sibiiu și altele, costă numai 120 fl. pentru care tinerul primesce tôte cele necesari, până și vestmintele. — Și apoi după terminarea cursului de 4 ani, întră nemijlocit în armată cu rang și salariu.

Din acestea și alte asemenea considerațiuni venim a recomanda onorațiilor noștri preoți și învățători și prin dênșii și fruntașilor poporului nostru, să și pregătescă pre unii dintre fiii lor, și pentru frumoșa carieră militară, încă și din motiv, că în regimentele în cari soldații în majoritate sunt Români, având oficerii, — pre lângă altele, — a cunoșce și limba română, tinerii români, și din privința limbei vor fi considerați.

Condițiunile de primire în școlele de cadeți sunt: elevul cel ce voiesce a intra în acea școlă, se aibă etatea de 14 ani, și se fi absolvat 4 clase gimnasiali séu reali; er petițiunile pentru primire au a se adresa până la 15 Iuliu a. c. st. nou, direcțiunii școlei, în care doreșce a se primi elevul.

După cari îndatorând pre conducătorii oficiilor noastre parochiali, se comunice acestea și cu ceilalți preoți, apoi și cu învățătorii din parochie, cu binecuvântare archierească, am remas

Arad, 3/15. Iunie 1893.

Al Vostru

de binevoitoriu:

Ioan Meșianu, m. p.

Episcopul Aradului.

Predică

la învierea Domnului nostru Isus Christos, despre personala esistență și nemurire a sufletului, rostită în Oradea-mare (la 28 Martie 1893 st. v.) de archimandritul vicariu episcopesc *Iosif I. Goldiș.*

„Pre Isus Nazarinénnul căutați, cel ce s'a răstignit; El s'a sculat nu este aici; étă locul, unde l'a pus.“

(Marcu ev. XVI. 17.)

I.

Aceste cuvinte foarte se deosebesc de acele ce le vedem scobite în petritele dela morménturi. Ori-cât

de puternic séu binemeritat să fi fost omul în viață; să-l fi admirat lumea ca pe un geniu extraordinariu: toate meritele ce le putem ceti de pe monumintele rădicate de vanitatea omenescă, să reduc numai la trista încunoscințare, că respectivul zace în mormânt și totă puterea și mărirea nu sunt în stare să-l redice din locul putreșii.

Altcum stă însă lucrul cu I. Christos: pe El abia-l primesce pământul în sinul său, etă că a treia și ese de acolo cu mărirea; muerile, ce vin la mormânt de dimință, primesc respuns, că a înviat, arătându-li-se numai locul unde a zăcut.

Mărirea omenilor celor mari și puternici se sfirșese în mormânt; mărirea lui Christos își ia începutul său din mormânt; în mijlocul peritiei generale și desvöltă El puterea, și din brațele morții își capătă viața cea netrecătoare.

Acosta înviere a fost pentru învățaceii lui Ch. mângăere nemărginită, pentru biserica creștină e bucurie generală, căci este temeiul credinței și speranței noastre.

Șua învierii — după S. Grigorie Nazianzenul — este regină șilelor, este sərbătorea sərbătătorilor, este șua care a făcut-o Domnul să ne bucurăm și să ne veselim într'ensa.

Prin înviere Christos, Dumneșeu-omul ni-a arătat minune, și ni-a dat exemplu: minunea spre a ne întări în credință, exemplul, ca să avem speranță.

Aceste sunt cele mai însămnate două dogme a-le creștinătății: minunea ca o mărturie a dumneșeirii lui Is. Ch. este temeiul credinței; exemplul ca o garanță a nemuririi, este temeiul moralului evangelic.

Scim bine C. A. că dogmele credinței preste tot, și în special dogma despre nemurirea sufletului în timpul presinte mai mult este atăcată din partea naturalistilor; și sciind acosta: datorința cea principală a noastră, a păstorilor sufletesci este ca să paralisăm necredința lor cu argumente corespunșătoare, cu argumente șose din minte filosofice, din descoperirea dumneșească (teologice) și din rezultatul scrutarilor șcientifice de până acuma (ale esperinței), decă nu voim ca biserica lui Ch. să se scuture din temelii.

Voesc dar astăși cu bunăvoința D-vostre, a vorbi despre *personala esistență și nemurire a sufletului*; deci vă rog să me ascultați!

II.

(Idea despre suflet e însăscută.) În natură despre nimica nu putem avé idee, ce nu are în sine baza directă séu indirectă a esistenței sale. Fiindcă noi avem idea nemuririi sufletului: acosta idee negreșit este basată pe realitate, și este imposibil un alt fonte pentru ea, decăt acela ce-l șimșim în lăuntru nostru.

Vedem, că în lume toate mor. Nu este exemplu, ca undeva vre-o ființă să fi scăpat de mörte, séu

după mörte să se fi re'tors la viață. Din om încă, decă a murit, nimica nu rămâne, ce ni-ar spune, că mörtea lui nu e tocmai așa de totală și pentru tot-deuna, ca și mörtea unui animal ori plantă. În natură toate se uscă ca érba și trec ca flórea câmpului.

Cum a fost dară posibil, de în mijlocul disolușiei generale, în care trăim: în temnița trecătoare noastre vieți, a străbătut și s'a înrădăcinat idea nemuririi? Toate în giurul nostru ne spun, că suntem muritori, încă și noi de comun ne numim muritori; și totuși idea despre nemurirea noastră esistă în noi, și nu o putem desrădăcina. Póte-se dară cuprinde cu mintea originea și stabilitatea acestei idei altcum, decăt prin simșul nostru din lăuntru, prin observarea nemijlocită a adevăratei ei esistențe? Nu se póte.

Cicero șice că „*în ori ce lucru consensul tuturor popórelor este a se socoti ca o lege a naturei.*” (Tusc. C. 1, 13.)

Legea naturei este și idea nemuririi sufletului, căci este sanșionată prin înclinășiunea naturală a omului. Istoria universală ni este cea mai înfalibilă mărturie, că n'a esistat popor, nici chiar în gradul cel mai de jos al culturei, n'a fost timp și loc, unde să nu fi fost cunoscută idea despre suflet și nemurirea lui, de care s'au ocupat cu mult studiu cele mai distinse capacități ale omenimei.

Mintea sântoșă dar e silită în înșelegere cu simșirea generală a omenilor să facă conșlusul, că idea nemuririi sufletului nu e nici un fel de amăgire venită din afară, ci că ea e însăscută și de Dumneșeu plântată în noi; că ea și are cauza esistenței sale în adevărata esistență a obiectului ei, carele este viața noastră șpirituală.

(Sufletul ca substanță e neperitoriu). Din viața șpirituală urmésză idea nemuririi, séu mai bine, améndoue aceste adevăruri sunt numai unul, și cel ce a conces viața șpirituală a sufletului, trebuie să concedă și nemurirea lui, după cuvintele mântuito-riului Ch. carele a șis Apostolilor sei: *sé nu sé témă de cei ce ucid corpul, dară sufletul nu pot să-l ucidă.* Mateiu X. 28.

Ce noi numim „mörte,” de fel nu e nimicire séu desființare. În natură nu avem exemplu despre nimicirea vreunei ființe; ma din natură despre aceea nici idee nu putem avé, și mintea nu o póte cuprinde. Spre a nimici un unic atom, am avé lipsă de ajutoriul întregii atotputernicii, prin carea s'a creat universul, și ar trebui lăpădate toate legile naturei, pe care atotputernicia le-a staverit la ocașiunea creașiei. A nimici și a crea sunt două lucruri asemenea: nu cuprindem cu mintea noastră mai mult pe unul de cât pe altul. A face ceva din nimica séu a preface ceva în nimica este dintre toate minunile cea mai puțin cuprinsă de minte.

Acea ce înșelegem noi sub mörte, nu e nimicire ci e solușie séu desfacere: vörbe ce nu arată altă decăt decumpunerea părșilor.

„Sufletul e substanță — țice Leibnitz în sistemă teologică. — Substanța însă nu pôte peri fără o nimicire desevêșită, ce ar fi minune. Dar fiindcă sufletul nu constă din părți, el nici nu se pôte decompune în mai multe substanțe. Așa dara sufletul naturalmente e nemuritoriu.

Aceea ce în noi mediteză séu judeca, — țice La Bruyère, — trebuie să aibă vieță netrecătoare, pentrucă e o substanță pură, liberă de totă mestecătura și compunerea; și nu este temeiu pe care ar trebui să péră.“

Sufletului nu-i se pôte găsi nici o origine pe pământ — țice Cicero — căci nimic nu este amestecat și compus în suflet, nimic ce s'ar părea născut séu făcut din pământ; nimic chiar din ceea ce e umed, séu suflabil séu focos. Căci în aceste eleminte nu este nimic, care să aibă puterea memoriei, a minții a cugetării, care să păstreze și cele trecute, să prevédă și cele fitóre, să pótă îmbrățișa și pe cele presinți. Tóte acestea sunt numai divine. Nici odată nu se va găsí un alt loc, de unde se pótă veni, de cât numai în Dumneșeu. Se află dar în suflet o natură și o putere singulară și distinsă de aceste nature usitate și cunoscute. Astfel ori-ce ar fi această natură și putere, care simte, care pricepe, care trăsce, care viețuesce, este cerescă și divină, și din asta causă trebuie de necese să fie eternă.

Precum cunosci pre Dumneșeu, deși nu-i cunosci nici locul, nici fața, tot astfel trebuie să-ți cunosci și sufletul, de și nu-i cunosci nici locul nici forma. În cunoscerea sufletului nu putem nici decum să ne îndoim, afară numai decă nu avem nici o noțiune despre sciințele fizice; nu putem să ne îndoim, țic, că sufletul nu este nimic amestecat, nimic compus, nimic format din unirea séu adunătura a mai multor părți, nimic duplice. Fiind astfel, fără îndoință nu pôte nici să se separe, nici să se împartă, nici să se despartă, nici să se decompună; prin urmare nici să péră. (Cic. Tusc. XXVII. 66.) și (De consolatione.)

Metafisica dar' constatéza nemurirea din conceptul nematerialității sufletului.

(Sufletul trăsce și după despărțire de corp). Înțeleptul Socrate a țis, că tóte lucrurile esistinți se împart în două clase: după cum sunt visibile séu nevisibile; cele nevisibile, respective necuprinse de simțiri sunt stătornice, ér cele visibile se schimbă neincetat. Părțile nóstre esențiali sunt sufletul și corpul. Corpul e vizibil ér sufletul nevizibil. De aci urméză, că între destinul sufletului și al corpului precum și între naturele acestora nu esistă nici o asemănare. Din diferența cea străbătătoare la ochi între natură și activitatea sufletului și între natura și activitatea corpului este vederat, că legătura lor nu e necesitate; este un-ce mai necuprins dintre tóte arca-nele, și că despărțirea de cătră olaltă se pôte mult mai ușor cuprinde cu mintea.

În misterioasă comuniune, prin carea sufletul e legat de corp, primesce sufletul prin mijlocirea organelor corpului impresiuni și capătă când o voiă când alta, care-l pune în legătură cu lumea din afară, respective 'l face subordonat acestei legături.

Sufletul însă pörtă în sine un principiu de activitate, ce cu atâta mai lămurit se manifestéza, cu cât mai tare ese de sub presiunea organelor. Sufletul atunci are un teren cu totul spiritual, deosebit de al corpului; pe acest teren se mișcă el cu o libertate întru atâta mai mare, încât e mai mult deslegat și isolat de corp; „având el — după Pavel ap. — dorința a să desface de corp și a fi ceea ce este mult mai bine“ (Filip. I 23) „și — după Solomon înțeleptul — să se întórne înapoi la Dumneșeu, care l'a dat.“ (Eccl. XII. 7).

În legătura sufletului și a corpului sunt amândoué naturele întrunite sub condițiuni întórse: după care sufletul e apésat și materia rēdicată.

Acésta e cauza, pentru care întrunirea lor este un arcan. Despărțirea lor este cu totul spre detrimentul corpului și numai în folosul sufletului; și astfel nemurirea sufletului e mai chiară, decât legătura lui cu corpul.

Diferința între suflet și corp, respective viețuirea sufletului după mórtea corpului se pôte cunósce și din întregitatea spiritului ce se arată uneori chiar și la indiviți, carii au decădut într'o slăbie totală. Acele sunt straordinarele rașe de lumină, care spiritul le revérsă cu deosebire în óra morții; de aceea ne am îndatinat a țice adese-ori: „El a fost până în clipita de pe urmă tot cu mintea întréga.“ Corpul în decursul timpului prin betrâneșe séu morb se ruinéza, sufletul însă e nevătömat, și cu putere admirabilă își desvöltă activitatea sa adeseor până la marginile extreme ale vieții, așa țicând încă și după mórte.

Se țice despre Cuvier, că înaltul lui spirit a studiat până la momentul cel din urmă, că el și-a privit cu atențiune mórtea sa, și s'a vėđut însuși pre sine murind.

Asemenea se scie despre Humbold: că el în momentul morții a aretat întréga influință, ce geniul o pôte esercea asupra unei vieți petrecute neincetat în scrutări. El mult mai nainte a fost comunicat amicilor sei, că are de cuget a scrie încă un tractat despre filosofia limbei. Dar în țilele din urmă a vieții a slăbit prin morb, încât nici carte nici pénă n'a mai potut ținé în mână; plecat și încotit peste mésză, i s'a părut în lăuntru seu a se reculege și a dispune de tóte putințele și puterea, de care dispunea în țile mai bune atât în scrutările filosofice cât și în afacerile de stat. În acésta stare a dictat opul, care în sfera filosofiei e unul din cele mai grele; un elaborat, ce dá lumii dovédă eclatantă despre o înțeligință predominantă, ce în mórte are izvorul puterii sale.

Humbold prin mórtea sa a constătat aceea ce

dice înțeleptul Seneca (epist. 102) : că „ *ziua din urmă a vieții este ziua născerii eternității*“ A constătat ce dice Platon : că „ *sufletul este o ființă inteligentă, de sine mișcătoare, mișcându-se după numer în armonie.*“ Dar a constatat preste tot aceea ce a ȃis Aristotele, corifeul filosofilor : că „ *sufletul este o continuitate a corpului fizic și organic, ce are puterea vieții.*“

Ca argument curat psihologic pentru nemurirea sufletului este și legea asimilațiunii său pofta după adevăr.

Tot ce există în natură este analog cu aceea, dela ce-și capătă nutreământul. Este evident că aceea ființă trebuie să aibă parte din natura acelei substanțe, ce se întrăbuințază la desvoltarea și susținerea ei. Care este dară substanța, din care se nutrește sufletul, și unde nisuesce el ?

Una este ce sufletul doarece, la ce din respirării nesuesce : acesta e adevărul.

Adevărul în toate formele și aplicațiunile ; adevărul în natură, în spirit și în viața omenescă ; adevărul în științe și arte ; cu acesta e sufletul intim înrudit, la el graviteză cu forță neresistibilă. Ca o flacăra ce din materia acestui pământ se înalță ușor și cu răpeziune ; așa se silesce sufletul să ajungă ărăși la focalariul adevărului, de unde-și are originea ; precum se învârtete planeta pe lângă soarele seu, așa fâlfae sufletul neincetat pe lângă lumina adevărului. Nici o bucurie, nici o mândrie nu se pôte asemăna cu bucuria și cu mândria sufletului, când a ajuns la această ereditate strămoșecă atât de tare dorită. El ajungând la adevăr este estasiat de bucurie, ca un Archimede, ce fuge pe str dele Siracusei strigând : „ *Am aflat !* Ca un Pitagora, ce aduce jertvă Dumneșilor o sută de boi, în semn de mulțămită, căci a aflat cvadratul hipotenuselor. Ca un Galilei, carele nu voesce să recedă, și în mânia seclului ce se revoltă contr'a dănsului, el desemnă sistema sa astronomică chiar pe păreții temniței, și dând acestei figuri sufletul adevărului esclamă : *Tu pământule totuși te învârtesci !*“

Da adevărul ! El este nutritoriul principiu al sufletului nostru, este nemuritoriu, este nestramutabil, este coetern cu Dumneșeu.

Și totuși unii voesc a crede, că ce se nasce din nemurire, să fie muritoriu ? Ca toate puțințele să se întrebuințeze spre a asemăna sufletul cu aceea ce este contrariu naturei lui, și să întimpine și el mórtea de odată cu corpul ! Nu, mintea se revoltă la asemenea contradicere. „ *Nu pot cuprinde cu mintea — dice la Brugère — ca un suflet, pre care Dumneșeu l'a inzestrat cu idea nemărginitei și prăperfectei sale ființe, să se pótă cândva nimici.*“

Am concede contrariilor materialişti, decă sufletul nu s'ar ocupa decăt cu nesce adevăruri ce sunt necesari pentru scurta-i sörte din această viață și pentru priceperea intereselor lui temporale. Nimic inse din aceste. El acele le desconsideră și trăesce

cugetelor profunde ; el obosesce, ma și omöră corpul în decursul neintreruptei lui scrutării după adevăr ; el iubescce adevărul numai pentrucă e adevăr ; și ori ce rezultat să fi ajuns din adevăr, nesuința lui după acelaș creșce potențat la o mărimenemărginită, și cu cât face mai multe descoperiri, cu atâta cuprinde mai mult. Totala posesiune a adevărului inse pe acest pământ este imposibilă.

Nemuritoriul Newton pe patul morții fiind a ȃis : „ *Eu nu știu ce va ȃice lumea despre lucrările mele ; mie însă mi se pare, că eu nemica altă n'am fost, de cât un copil, ce se joca pe țermurea mării, și află când o cremene ce e încâtva mai lucie, când o scoică care ceva mai mult scli-pesce, până când inse marele ocean al adevărului în modru atât de nemărginit s'a întins inaintea ochilor mei.*“

Acest suflet mare, carele a fost în stare să aibă asemenea concept despre adevăr, carele a simțit o sete atât de nestempărată după posesiunea lui, și căruia i-a fost destinul a privi preste acel ocean mare : Acest suflet întru adevăr nu a rămas stând pe țermure ! El a fost destinat a trăi acolo ca și în elementul său ; și momentul morții i-a fost numai momentul plecării pe oceanul nemărginit.

Sufletul dară trăesce într'un element nemuritoriu, în urmare nici el nu pôte muri.

Minunat este omul în nascerea, minunat în mórtea sa. Omul în partea sa fizică are asemănare și cu alte ființe neraționale, dar în partea intelectuală este o enigmă. El este un pom în grădina cea mare a lui Dumneșeu ; a lui rădăcini sunt în pământ, culmea lui însă se înalță la ceriu, și este mijlocul între ceriu și pământ, între creator și creaturi. Necuprins este omul în progresul său cel nemărginit, este chipul și asemănarea lui Dumneșeu celui necuprins și adorat ; sufletele omenilor sunt șchintei dumneșesce, sunt tot atâtea rașe a sörelui celui înțelegătoriu, ce umple lumea ; care răspândite în univers dau căldură și viață materiei, dar care erăși se re'ntorc la focalariul său și nu pot peri, pe cum nu per schinteile electrice.

Noi erăși trebuie să ne întâlrim la a două venire, căci cel ce dă ziua, acela dă și nóptea ; stăpânul vieții este totodată și stăpânul morții ; cel ce ne-a creat, ne pôte și recrea ; cel ce cu mórtea sa mórtea a călcat, ne va dărui viață și nóue celor din mormânturi.

„ *Avem tare mângăere noi, cei ce avem adăpost, și ținem speranța ce ni s'a dat, ca pe o ancora tare și stabilă a sufletului nostru.*“ (Evrei : VI. 18—19 :)

„ *Că precum a fost Cel pământesc, așa sunt și cei pământesci ; precum este Cel ceresc, așa sunt și cei ceresci ; și precum am purtat chipul Celui pământesc, așa vom purta și chipul Celui ceresc.*“ (I. Cor. XV, 48—49.)

„ *Oșele nóstre vor inflori ca érba*“ — dice

Isaie prof. (66. 14), „*Ōsele ōmenilor, ce zac în morminturi, sunt sēmēnțele eternității.*“ ȃice s. Ambrosie (de fine). „*Aicia nu avem cetate statornică, ci căutăm pe cea viitoare.*“ ȃice ap. Pavel (Evrei XIII. 14). „*Lumea are legături pline de o adevărată aspritate și de o falsă dulcēta, dureri sigure, plăceri nesigure o labōre dură, un repaus neliniștit, lucruri pline de miserie, și o speranța deșertă de fericire*“ ȃice S. Augustin (epist. 30.) Dorința de fericire a fost pusă în lumea acēsta și obiectul ei în cealaltă. „*Provedința — ȃice Chateaubriand — a pus din colo de lumea acēsta o plăcere, care se ne atragă, pentru ca să micșoreze frica noastră de mormēt. Când o mamă voesce să facă pe copilul său să trecă o barieră, îi întinde de partea cea-laltă un obiect plăcut ca să-l facă să trecă.*“ (Christ. VI).

III.

Se vedem pe scurt și argumentele naturalistilor, ca să le putem aprețui după adevărata lor valōre :

(Căpățina omului și a moimei). I. Fr. Gall, renumitul fiziolog și anatom în secolul trecut († 1828) a început a studia putințele sufletului din constituția căpăținei alăturând căpăținele ōmenilor cu ale animalelor.

Ca în tot locul așa și aci s'au sporit diletanții, carii doctrinei lui Gall, începute cu multă serioșitate, i-au căștigat mai mulți înimici de cât aderinți ; în cât din partea statului austriac pe la 1820 fū oprită de tot, revoltându-se contra ei filosofii și jurisprudenții împreună cu teologii.

De și acēsta doctrină mai târziu și în diferite țeri prin o procedură mai seriōsă a bărbaților de știință și prin opuri tipărite au luat un sbor mai favoritoriu, totuș diletantismul n'a încetat nici până astăzi.

La anul 1872, în adunarea generală a societății antropologice, carea s a ținut în Stuttgart, Dr. de Luschka profesor din Tübingen a ținut un discurs scientific despre căpățina și creerii unui microcefal, luați dela o fētă de 18 ani, carea în anul precedente 1871 murise în institutul clătiților dela Stetten în Rembthale.

Nu era mai mult de cât cam a treia parte din masa crerilor unei persoane dezvoltate în starea normală, adecă 32 de loți, până când un gorilă are 40 de loți. Acēsta fētă avea cu deseștișire tōte semnele microcefalilor ; totuși creerii ei erau cu totul altcum alcătuiți de cât creerii moimei, de și individul ōmenesc a cui au fost creerii, era în cea mai dejos trēptă spirituală. Oratorul în esplicațiunea sa literară arētă în detaiu, că prin acēsta este deplin combătută teoria lui Dr. Carol Vogt despre originea omului dela moimă. Cu atāta mai mare pond puse oratorul pe acēsta, căci Vogt în scrūtările sale de fel nu a avut la dispușețiune creeri de ai microcefalilor.

Vogt nu s'a potut fericii în acēsta adunare a iterațiilor cu teoria sa, căci toți oratorii următori,

incepēnd dela renumitul prof. Wirchov, au fost de o părere cu Dr. de Luschka.

În 22 Septemvre 1877 au ținut naturalistii și medicii germani la München a 50-a adunare generală. Wirchov a vorbit în acēsta adunare cu mare efect despre libertatea științelor. A deosebit cu multă precisiune marginile esistenței între scrutarea speculativă și între faptele obiective, și deosebit a protestat în contra acelei proceduri, ca teoria lui Darwin în numele libertății științelor să se propageze în școle. A accentuat Wirchov cu multă gravitate, că scrūtările antropologice contradic acelei teorii ; pentru că căpăținile aflate în mormēturi vechi, cu mult mai puțină afinitate arată cătră moime, decât ce arată cea mai mare parte a capetelor ōmenilor carii viețuesc acuma, și nu se pōte presupune, ca din anticitate să fi rēmas numai căpăținile cele mai bine dezvoltate.

(Creerii și sufletul.) Neputēnd dar naturalistii combate dogma nemuririi cu teoria luată din constituția și comparațiunea căpăținei, au pornit cu atacul și din alta parte, afirmând : că „*sufletul este numai un rezultat al vibrațiunei nervilor, numai mecanismul impressiunilor materiali asupra crerilor, care atirnă dela nutremintul ce se dă corpului.*“

Se vedem dar rezultatul luptei și în acēsta direcțiune :

La anul 1869 naturalistii și medicii germani au ținut adunarea lor generală în Insbruck. Erau de față naturalistii cei mai renumiți ai timpului presinte ; și erau reprezentate tōte universitățile germāne ; unde nu a lipsit nici Vogt, vestitul materialist.

Discursul principal l'a ținut Mayer din Heilbron, naturalistul cel mai mare al seculului presinte. Acest literat în discursul seu a accentuat și sufletul omului și a constatat cu tōtă pozitivitatea esistența faptică, personală a aceluia. Mayer din privința fiziologică în conglăsuire cu Hirn, naturalistul frances, a staverit cele trei clase ale lucrurilor esistenți : *materia, puterea și spiritul.* „*A cugeta, a simți și a voi — ȃise el — nici materia nici puterea nu pot. Omul cugetă, simte și voesce. Timp îndelungat a domnit aceea părere, că nervii și deosebit creerii conțin fosfor liber, și s'a presupus, că fosforul acesta în meditațiune jōcă un rol fōrte mare. Dar scrūtările ce s'au făcut cu tōtă rigōrea pe câmpul anatomiei organice în timpul mai nou, au constatat cu deseștișire și în modru neimpugnabil, că fosfor în ființă organică de fel și nici când n'a esistat, n'a potut fi și nu este nici în creerii omului. De altă parte este afără de îndoelă, că în creerii omului se află în continuu schimbări organice, așa numitele funcțiuni moleculari, care cu funcțiunea spirituală a individului sunt în legătură intimă. Ar fi înse rătēcirea cea mai grosolană, aceste două funcțiuni diferite, curgētore pe canale paralele, a le considera de una și aceeași funcțiune.*“ La telegra-

fare se află în curgere în același timp și un proces chemic; aceea înseamnă ce spune telegramul, respective cuprinsul depeșei de fel nu se poate numi funcțiune electro-chemică.

Acésta cu atâta mai virtuos are loc despre creri și despre cugetare. Crierii sunt numai instrument, dar nu sunt însuși sufletul. Căci sufletul neapartinând la sfera lucrurilor cuprinse de simțiri, nu este obiectul scrutării naturalistilor și profesorilor anatomii. Ce e bine precugetat subiective, aceea e la loc și obiective. Fără de această armonie aședată dela început de Dumneșeu între lumea subiectivă și obiectivă, cugetarea noastră nu ar pute areta nici un fel de rezultat.

Logica este statica cugetului, gramatica este mecanica, ér limba este dinamica.

Îmi încheiu discursul — dise el — și o spun din adnêcul sufletului, că adevărata filosofie nu pôte fi alta decât pregătire către creștinătate.

Aușind și respectuos aprobând întrêga adunare tôte aceste ce ca nesce fructe mature a le studiului îndelungat resunară din gura unui bărbat, carele prin descoperirile sale în sfera sciințelor naturale face epocă: Carol Vogt, carele încă era de față, a tăcut ca detunat.

Tot asemenea s'a desvoltat diletantismul și cu teoria lui Darwin, despre desvoltarea graduată a ființelor din neperfecte în mai perfecte; până când eroii cei mai sêrbătoriți ai sciințelor naturale, precum: Copernic, Kepler, Newton, Gauss, Cuvier, Schubert, Raumer, Wagner, Liebig, Hirtl și alții fôrte mulți, de fel n'au ocupat pozițiune dușmănosă față de creștinătate; ma din contră în mijlocul triumfurilor sciintifice au mărit pre Dumneșeu, și au recunoscut cu umilință acel otar, unde sciința încetă și și ia începutul credința.

IV.

Din cele ce v'am descoperit este constatat: că adevărata filosofie și sciințele naturale în privința dogmei nemuririi sufletului conglăsuesc cu teologia. „Descoperirea Dumneșească — dice Leibnitz — nu pôte sta în contradicere cu adevêrul recunoscut de minte. A ecsula mintea ca se pôtă avé loc descoperirea, ar însemna, ca spre a puté vedé mai bine cu telescopul lunile lui Iupiter, sê-i se scôtă omului ochii.“

Mintea sănêtosă și descoperirea Dumneșească, ca făclii luminătore au condus și pre soborul de a tóta lumea ținut în Constantinopol la anul 381, când a staverit în Credeu „învierea... și viêta vécului ce va sê fiă.“

Si déca se află destui ômeni, plane crestini, și încă inteligenți, carii se îndoesc despre nemurirea sufletului și despre esistența lui personală: acésta de acolo vine, că ômenii, ca și când ar avé tóta mintea în ochi, numai acele ce ved le aprețuesc. Vêd lumea și o aprețuesc mai mult de cât se cade. Nu vêd sufletul și nu-l aprețuesc de loc cum se cuvine.

De aceea față de lume și de suflet sunt judecători fôrte nedrești: mai nedrești chiar de cât păgânul Cicero, carele a șis, că „dêcă în privința nemuririi rătêcim în credința noastră, rătêcim bucuros, înse de acésta rătêcire nu voim a ne lipsi cât vom trăi.“ (L. de senectute c. 23).

Eu întreb pe iuriconsulții naturei, sê spună, cine a pus prima-dată în mișcare, universul cu sistemele lui? Geometrii cu matematica sê spună lungimea timpului și mărima spațiului în care trăim și ne mișcăm împreună cu tot universul? Astronomii sê ni esplice din legea rotațiunii generali cel puțin cauza mișcării retrograde a trabanților lui Uranus?

Despre calea laptelui (via lactea), ce în mijlocul rotațiunii generali stă pururea pe același loc, secli întregi au afirmat învățății, că este o grupă de corpuri ceresci: până ce I. G. Souls, renumitul astronom din Neuseeland, pe la finea anului 1890 în raportul sêu către observatoriul din Paris, a constatat contrariul dîcând, că este numai o șirincă urieșe de Aburi, vederôsă prin ajutoriul unui izvor de lumină, a cărei origine, ca și nenumerate alte secrete a-le naturei, numai a tot puternicul Dumneșeu o pôte cunôsce.

„O ômenilor — dîce marele orator al Franției, Massillon — Voi nu cunôsceți lucrurile ce se află înaintea ochilor vostri, și voiți a descoperi eternele adêncuri a le credinței: tótă natura este un misteriu neînțeles pentru voi, și voi ați dori o religie, care sê n'aibă misterii de fel; voi nu cunôsceți secretele omenesci, și ați voi sê cunôsceți pe ale lui Dumneșeu; Nu ve cunôsceți pe voi înșive, și voiți sê pêtrundeți cea-ce este cu mult mai pe sus de cât voi: lumea, pe carea Dumneșeu a pus-o înaintea curiosității și a disputelor vôtstre, este un abis, în care ve rătêciți; și voi voiți ca misteriiile credinței, pe care le-a înfățișat supunerii și respectului vostru, sê nu scape de slabele vôtstre vederi. Ce rătêcire!“

În urmare sê nu ne mirăm, dêcă ômenii tocmai așa vorbesc despre ceea-laltă lume, ca și cei orbi de albêță nainte de a fi supuși operațiunii.

După nôptea, în care orbecăm pe acest pământ, pentru suflet môrtea e roșêta dîiorilor, și din mormênt se înalță sôrele nemuririi.

Viêta acésta e numai școlă inferiôră, în carea ne prăgătim pentru alta superiôră.

Lumea nu e decât un laboratoriu chemic, în care Dumneșeu e profesorul.

Și fiindcă unora le place a înlocui pe Dumneșeu cu Natura: Acelora deosebit le accentuez, cumcă Natura, da, este o învățătoare și noi bieții ômeni elevi ascultători. Toți ne aflăm la olaltă într'un colegiu, și aci ni se propun principiile ce trebuesc ascultate și binepricepute; noi însă ascultăm mai mult la șoptele unor conscolari limbuți de cât la prelegerea învățătoarei; séu dacă vreun conscolariu își și face notițe, noi furăm dela el câte ceva, ce

doră chiar și el a înțeles rău; și ce noi am putut fura dela el, mai înmulțim apoi cu erorile noastre proprii, și etă că ne-am procopsit; ne-am procopsit, încât nu mai credem, ma împugnăm esistența și nemurirea sufletului; nu credem unul din cele mai cardinale adevăruri, pe care ca pe nesce colonne se rădămă sânta noastră biserică; noi aceste colonne cu tăria orbului evreu le sguduim din temelii, nesocotind că pe ele se rădămă și acesta casă a lui Dumnezeu, în care ne rugarăm astăzi.

Creștinilor! Nainte de acesta cu 1807 de ani ședea împăratul roman Commodus în teatru fără de nici o grije. În decursul reprezentațiunii sub o pauză scurtă se ivesce pe bină fără de veste cu totă modestia un om necunoscut, și făcând publicului semn de tăcere, se întorce cătră imperatul și cu voce înaltă i strigă: *Nu scii o Commodus! Că până ce tu te desfătezi în acest teatru, ore-cine în mod trădătoriu pândesce după coróna și viața ta? Să scii, că favoritul tău, Perenius, ambițiosul prefect al pretorianilor îți este cel mai mare inamic și trădătoriu, carele în ascuns adună óste, ca să-ți răpescă coróna și viața.*

Commodus s'a spăriat și trămura la acesta veste neasteptată. El de și nu se potu convinge la moment despre adevăr, totuși față de favoritul seu s'a îngrijit despre trebuincioasa priveghiere; trădarea fu descoperită și trădătoriu pedepsit, devenind coróna și viața crăși în siguranță.

Creștinilor! După dătorința ce am ca servul lui Dumnezeu, vin și eu să vă fac atenți: ca în interesul bisericii și al mântuirii vóstre să ve ferți de doctrina materialismului modern, ce tinde a ve răpi nimbul superiorității omenesci, a ve lua garanța ce din sfera lunei materiale ve înaltă la Dumnezeu, cu carele sânteti inrudiți. Păzi-ți-ve coróna, cu care Atotputernicul Dumnezeu v'a provădut, când v'a pus domnitori preste tóte cele-lalte ființe. Socotiți, că decă ați perdut sufletul, ați perdut totul: Nu fiți necredincioși ci credincioși; ferți-ve de reu și faceți ce e bine; urți păcatul și iubiți virtutea ca la sfirșitul vieții să puteți dice cu Pavel ap.

„Luptă bună am luptat, lucrul l'am împlinit și credința o-am păzit; de acuma 'mi este păstrată cununa dreptății, care-'mi va da o Domnul judecatoriul cel drept.

Regularea salarelor învățătoresci.

„Urcarea salarelor învățătoresci la minimul prescriș de lege, — etă cestiunea ce trebuie să preocupe pre toți fii bisericii noastre.“

Cu aceste cuvinte începe „Telegraful Român“ primul său articlu din 1/13 Iunie, — după ce în mai multe rânduri s'a ocupat de această cestiune cu demnitatea și sfințenia, pe carea o reclamă cauza cea mare: susținerea cu ori ce sacrificie a caracterului confesional al școlilor noastre.

Cestiunea, de carea vorbim, este astăzi cea dântăi și cea mai însemnată cestiune bisericescă-națională. Este vorba de cultura poporului nostru în spiritul bisericii și poporului. Și am înregistrat mai deunădi, că unii părinți protopresviteri au inițiat cele de lipsă, ca la escursiunile, pe cari le-au făcut, și continuă a-le face prin comune pentru ținerea esamenelor anuale să discute, și studieze cu comitetele parochiale modul și mijlócele prin cari în tot locul să se pótă ridica salariele învățătoresci la minimul de 300 fl. v. a.

Dintr'un cerculariu emanat de cătră părintele protopresviter al Zarandului Vasilie Demian cătră oficiile parochiale din numitul tract, și publicat în „Telegraful Român“ aflăm, că sinodul protopresviteral al Zarandului a luat în această cestiune următoriu conclus:

„Se provocă comunele bisericesci ca în cercul lor de competență, pre temeiul îndigitărilor cuprinse în conspectul general, combinat pentru tóte comunitățile scolare din tract, (adecă angajându-se după împrejurările locale venitele bisericesci, cari rezultă din interesele după capitale și arēndi de pământ, darea în folosință — învățătoriu — a pământurilor bisericii, introducerea unui disc, mai departe venitele cantoralii, repartițiunea de naturalii, seau în bani) — să afe mijlócele pentru urcarea salarelor învățătoresci la minimul de 300 fl. v. a.“

Comunicând numitul părinte protopresviter acest conclus al sinodului protopresviteral parochielor, — adaoge următoarele:

„Proiectul comitetului în obiectul urcării dotațiunii învățătoresci, trebuie să fie supus aprobării sinodului parochial cel mult până la 15 Iuliu a. c. conform conclusului provocat al sinodului protopopesc, și dacă salariul s'au întregit la suma recerută, se va așterne aici conclusul comitetului și sinodului parochial pentru a-se lua la cunoscință întregirea salariului; la din contră dacă nu s'a făcut provisiunea recerută a salariului va așterne conclusul luat de cătră comitetul și sinodul parochial spre a-se lua măsurile estraordinare pentru completarea aceluia la minimul prescriș.“

Luând act și noi despre cuprinsul acestui cerculariu constatăm de nou, că în fața acestei însemnate cestiuni bisericesci scolare este trebuință, ca organele nósre din parochiă și protopresviterat să desvólte o activitate cât mai grabnică și mai energică — ca în fiecare comuna să-se pótă face totul pentru a-se ridica salariul la minimul prescriș de lege.

D I V E R S E.

* *Esamenele* la institutul pedagogic-teologic din Arad se vor ținē după urmatórea programa: Luni în 7/19 iunie dela 2—5 óre d. a. limba magiară în despartēmēntul preparandial; Marți 8/20 iun. 3—6 cursul pregătito-

riți preparandial; Mercuri 9/21 dela 7—9 a. m. curs III teol. pastorală, liturgică și economia națională, dela 9—11 curs III. preparand. religiunea, matematica, istoria universală; 3—6 d. m. curs II teol. dogmatica, istoria bisericăscă, pedagogia; Joi 10/22 inie 7—9 a. m. curs. III prepar. pedagogia, fizica, igiena, limba germană; 9—11 dreptul canonic, catechetica, igiena; 3—6 d. m. despărțem. teol. cântare bis. și tipic. Vineri 11/23 Iunie 7—9 a. m. curs III. prepar. limba română, cosmografia, constituția, 9—11 II prep. pedagogia, matematica, chimia, istor. naturală, dela 3—6 d. m. cursul I. teol. toate obiectele de învățământ. Sâmbătă 12/24 iun. curs. III teol. 7—9 a. m. esegesa, retorica bis. constituțiunea, 9—11, c. II teol. limba română, teol. morală, esegesa 3—6 d. m. școala de model; Luni 14/26 7—11 a. m. c. I. prep. religiunea, limba română, istoria naturală, limba germ. 3—6 d. m. despărțem. prepar. cântare bis. tipic; Marți 15/27 7—11 a. m. II prep. religiunea limba română, istoria patriei, geografia, l. germ. 3—5 d. m. I prep. pedagogia, matematica, geografia, 5—7 d. m. gimnastica; Joi 17/29 Te-Deum și cetirea classificațiilor; Vineri 18/30 iunie dela 8—12 ore esamene cu preparandele.

* **Esamenele** la școala superioară de fete gr. or. rom. din Arad se vor ține în 14/26 și 15/27 iunie a. c.

* **Convocare.** Conform dispozițiilor luate în adunarea generală din anul trecut, convocăm pe toți membrii asociațiunii la adunarea generală, ce se va ține în sala cea mare a seminarului diecesan Duminecă în 25 Iunie st. n. a. c. la 4 ore d. a. m. Agendele momentuoase și vitali ale asociațiunii pretind, ca membrii se apară în număr complet. Arad, din ședința ordinară a direcțiunii ținută în 3 Iunie n. a. c. *Ioanu Beleş, m. p.*, director primar. *Iosif Moldovanu, m. p.* notar.

Concurs.

Nr. 2366.

Inaltul Ministeriu reg. ung. de cult și de instrucțiune publică sub 21 Maiu a. c. Nr. 21.801, publică concurs la două stipendii de câte 400 fl. anual pentru **academia reg. ung. de comerț din Fiume**, cu începerea anului școlar 1893/4. Recurenții pot fi de veri ce confesiune dacă au finit a IV, séu a V-a clasă a cutarei școli medice publice cu calcul eminent din studii și bun din purtare. La recurs se alătură 1. carte de botez, 2. testimoniul școl. din 1892/3, 3. atestatul oficial de sêraciă, 4. dacă recurintel séu cutare frate al séu are deja ștîpîndiu și din ce fond? 5. tata séu tutorul recurintelui să deie declarațiune că tinerul va continua în Fiume până la examenul de maturitate inclusiv.

Recursele să se trimită la inspectoratul reg. școl. în Fiume (Fiumei m. kir. h. tanfelügyelőség), până în 15 Iuliu st. n. an. curent.

Recursele ce se vor trimite deadreptul la ministeriu nu se vor lua în socotință.

Arad, 27 Mai st. v. 1893.

Consistoriul Aradului.

Pentru stațiunile de învățator și învățătoare din **Utvin** se escrie concurs cu termin de alegere pe **20 Iunie v. a. c.**

Emolumentele anuale pentru amândouă posturile sunt:

1. bani gata pentru învățator 200 fl. v. a.; pentru învățătoare 150 fl. v. a. 2. câte 3 stênjini de lemne pentru ambii; ér pentru încălđitul fiecărei sale câte 2 stênjini 3. câte 20 chible de grâu. 4. câte 4 iughere de pământ. 5. pentru conferințe și scripturistica câte 15 fl. v. a. 6. locuințe în natură și câte 1/2 iugher intravilan. 7. învățatorul va avé dela înmormântări 50 cr. v. a., ér dacă se duce mortul la s bis. 1 fl.

Recursele adiuatate cu atestate de cualificațiune și limba magiară sunt a-se substerne subscrisului inspector de școle în Timișóra — Fabric. Preferiți vor fi cei apți pentru pentru înființarea și conducerea de cor. vocal. Recurenții au a se presenta în s. biserică de acolo în vreo Duminecă ori sêrbătore, spre a-și aréta desteritatea în cant și tipic.

Utvin, 26 Aprilie v. 1893.

Comitetul parochial.

Cu consensul ppresb.: Dr. TR. PUTICI, m. p. inspector de școle.

—□—

Cu termin de alegere pe **24 Iunie v. a. c.** se escrie concurs pe stațiunea învățătoarescă din **Pobda**.

Emolumentele anuale sunt:

1. bani gata 165 fl.; 10 fl pentru conferințe și 5 fl. pentru scripturistica. 2. 60 chible de grâu. 3. patru iughere de pământ, înse învățatorul are a suporta sarcinile. 4. trei orgii de lemne pentru învățator, ér pentru încălđitul salei de învățământ cât va cere trebuința. 5. cortel liber cu două încăperi și grădină. 6. dela înmormântări 50 cr.

Recursele adiuatate cu atestat de cualificațiune, limba magiară și de conduită morală sunt a-se trimite subscrisului inspector de școle în Timișóra — Fabric. Dela recurenți se mai recere ca să dovedescă că sunt apți de a înființa și conduce un cor. vocal, și că au absolvat cel puțin 2 clase gimn. ori civile; având a-se presenta în vreo Duminecă ori sêrbătore în s. bis. de acolo, spre a-și aréta desteritatea în cântare și tipic.

Pobda, 19 Maiu v. 1893.

Comitetul parochial.

Cu consensul ppresb.: Dr. TR. PUTICI, m. p. inspector de școle.

LICITAȚIUNE MINUENDĂ.

Pentru edificarea școlei năue din comuna **Ecica-română** (Román-Écska) comitatul Torontal, pe basa planului și preliminarului de spese aprobat de Venerabilul Consistoriu, se escrie licitațiune minuendă pe **điua de 13/25 Iunie a. c. la 10 ore** înainte de améđi în localitatea școlei din loc.

Prețul de esclamar e 4989 fl 57 cr.

Concurenții au se depună înainte de începerea licitațiunii vadiul de 10% în numerariu séu în hârtii de valóre.

Comitetul parochial își rezervă dreptul a primi ofertul acelu întreprîndetor, în care are mai mare încredere.

Condițiunile de zidire, planul și preliminarul se pot vedé în ori ce đi la oficiul parochial din loc.

Ecica-română la 9/21 Maiu 1893.

Nicolau Magda, m. p.
pres. comitetului parochial.

Moise Magda, m. p.
notariul com. parochial.

În conțelegere cu mine: PAUL MIULESCU, m. p. protop.